

Този проект се финансира от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на Европейския съюз

INTEGRA

СОФИЙСКИ ДНЕВЕН РЕД ЗА ИНТЕГРАЦИЯ

Запазени права: ©2018 Асоциация за развитие на София

Фото кредити в реда на появата: фотоколаж от изображения на ВКБООН, Асоциация за развитие на София

Ако желаете да използвате част от настоящата публикация, моля, цитирайте заглавието и авторските организации.

Достъпен на www.integra-eu.net/www.sofia-da.eu

Съдържанието на този документ представлява само мнението на авторите и е изцяло тяхна отговорност. Европейската комисия не носи отговорност за използването на информацията, която съдържа.

Този проект се финансира
от Фонд „Убежище,
миграция и интеграция“
на Европейския съюз

INTEGRA

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Увод.....	3
II. София в следващите пет години: прогнози за развитието на града	5
III. Най-проблематичните тенденции свързани с интеграцията на ГТС в София.....	10
IV. Най-вероятни сценарии относно интеграцията на ГТС и мигранти...	10
V. Фактори, които влияят на сценариите	24
VI. Препоръки за политики и мерки.	25

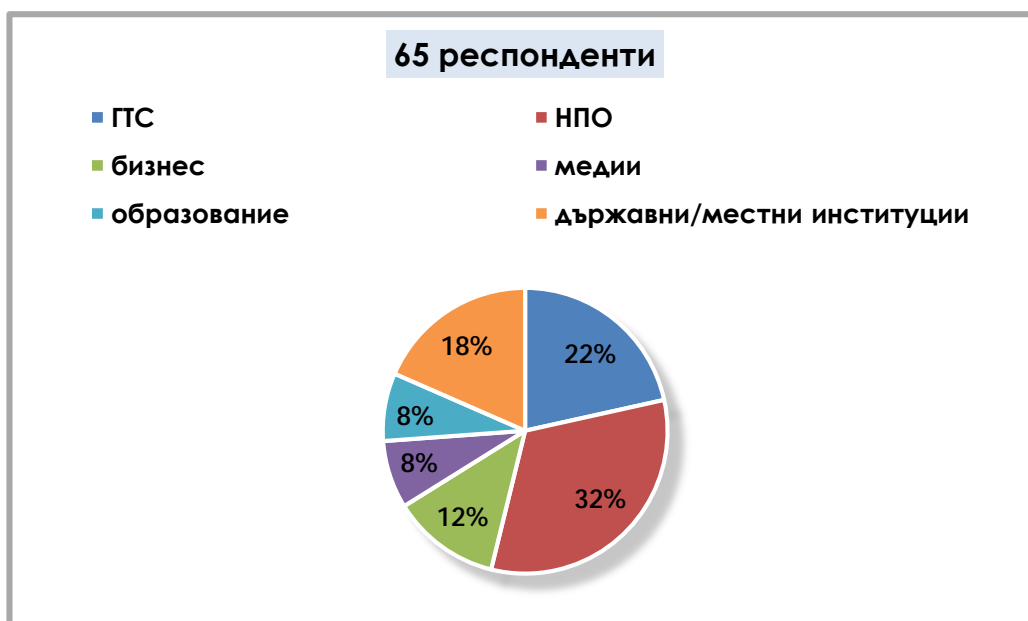
I. Увод

Софийският дневен ред за интеграция беше разработен в рамките на проекта ИНТЕГРА, финансиран от Фонда за убежище, миграция и интеграция на Европейския съюз. Целта на ИНТЕГРА е да подпомогне процеса на дългосрочна интеграция на граждани на трети страни в България, Хърватия, Чехия, Италия и Словакия чрез споделяне на знания и опит между градовете, разработване и тестване на нови модели и инструменти за оценка на мерките за интеграция с участието на гражданското общество, насърчаване на взаимното разбирателство между ГТС и приемащите общности.

Софийският дневен ред за интеграция се основава на интеграционния одит на града, осъществен през юни, юли и август 2018г. Одитът включва както традиционни средства като документни проучвания и оценка на политиките и практиките на София за интеграция на граждани на трети страни и мигранти, фокус групи с граждани на трети страни, така и иновативни инструменти като градски обиколки със списъци за проверка и фотовойс, специално разработени методики за проекта. По този начин над 100 граждани участваха в софийския интеграционен одит, като техните констатации и препоръки са част от одита. Беше проведена допълнителна дискусия с 30 млади хора от Западните Балкани. Докладът за градската интеграция на София е на разположение на български и английски език на интернет страницата на проекта www.integra-eu.net.

В допълнение към одитния доклад на града и проблемите, които идентифицира, беше разработено и проведено проучване за генериране и очертаване на трите най-реалистични сценария за предстоящите 3 до 5 години по отношение на ГТС в София: броя на очакваните ГТС, икономическа и социална дейност и интеграция, капацитет на местната общност да ги приеме и действията и мерките на местните власти. Проучването обхваща областите на трудова заетост и квалификация, услуги за граждани на трети страни (достъп до здравеопазване, жилище, образование и обучение и др.), сигурност и безопасност, гражданско участие. То също така имаше за цел да определи основните фактори, които ще повлияят на най-реалистичните сценарии и най-важното - да определи препоръки за градски / общински политики и мерки за подготовка и адекватен отговор на тези сценарии. Проучването е попълнено от 65 граждани.

Въз основа на резултатите от проучването бяха развити няколко сценария за бъдещото състояние и развитие на интеграцията на ГТС в София. Създаването на сценарии за бъдещето изисква да си представим ситуации, които все още не са се случили, но могат да се случат в бъдеще. Прогнозирането се основава на изследване на миналото или на екстензивна проекция на предишните тенденции. Тя обаче не разчита само на историческите данни и не очаква, че миналите наблюдения ще останат в сила и в бъдеще. Вместо това участниците в Лабораторията за интеграция в София се опитаха да разгледат възможните развития в урбанистичен, икономически и социален план и повратните точки в интеграцията на ГТС. Бяха разработени три сценария, всички с висока степен на правдоподобност, които очертават възможни бъдещи ситуации и развития, така че да позволят по-добро вземане на управленски решения, основани на внимателен анализ на резултатите и свързаните последици.

Анкетираните респонденти

Сценариите и съответните мерки бяха разработени и анализирани в лабораторията за интеграция в София, проведена през октомври 2018 г. с участието на 18 експерта от отрасли, свързани с интеграцията: заетост, образование, социални науки, експерти по градско развитие, експерти по сигурността, ГТС и организации на мигрантите.

Софийска лаборатория за интеграция

Софийска лаборатория за интеграция

Целта на Софийския дневен ред за интеграция е да популяризира изпълнението на Европейската програма за интеграция на местно ниво, като използва обмена на добри практики в контекста на проекта ИНТЕГРА за взаимно обучение по управление на интеграцията. Дневният ред има за цел да установи диалог по развитието на политики за интеграция с местните власти в София и съответните заинтересовани страни и да гарантира, че тези политики се развиват "отдолу-нагоре" и са споделена собственост на всички участници. Целта му е да позволи на всички ангажирани да се учат от опита и

от обратната връзка получена от ГТС и мигрантите. Следователно този дневен ред трябва да се разглежда като подход, а не като заключителен резултат. Това е рамка за определяне на задълженията и отговорностите на града, неправителствените организации и бизнеса в качеството им на създатели на политики, доставчици на услуги, работодатели и купувачи на стоки и услуги, за да се осигурят равни възможности за всички жители, да се интегрират гражданите на трети страни и мигранти, и да се приветства културното многообразие на населението в столицата.

Създадените три най-реалистични сценария са анализирани в перспективата на възможните отговори на различни промени в парадигмата на миграцията към страната и към града. Дневният ред за интеграция на София предлага конкретни интервенции на политическо и / или практическо ниво на заинтересованите публични институции и представители на гражданското общество, отговорни за интеграцията на гражданите на трети страни и мигранти.

II. София в следващите пет години: прогнози за развитието на града

През последните няколко години София е сред най-бързо развиващите се европейски градове, като надвишава средния ръст на нарастване на БВП и на населението в сравнителен план в ЕС. В същото време броя на жителите на града се увеличава, главно поради вътрешната миграция от други части на страната. Според националната статистика населението на града е 1 266 295 (2017), а около 2% до 2.5% от него са чужденци.

С около 1,3 милиона души софийският регион концентрира 19,0% от населението и 21,7% от работната сила в страната.¹

Прогнозите за населението на София от Националния статистически институт са следните²:

	Реалистична прогноза		
	2015	2020	2025
София	1 325 235	1 360 412	1 393 033
България	7 168 009	6 966 607	6 760 045

¹ Пазарът на труда в София 2017 (Labour Market Trends in Sofia), http://investsofia.com/wp-content/uploads/2017/12/Labor_Market_in_Sofia_Report_November-2017_BG.pdf

² http://www.sofproect.com/documents/koprarev2017/TableAnnex_1.3.1.1.pdf

Оптимистична прогноза			
	2015	2020	2025
София	1 326 418	1 364 822	1 401 284
България	7 178 343	7 006 278	6 839 175

Песимистична прогноза			
	2015	2020	2025
София	1 324 673	1 358 258	1 388 925
България	7 163 065	6 947 381	6 721 240

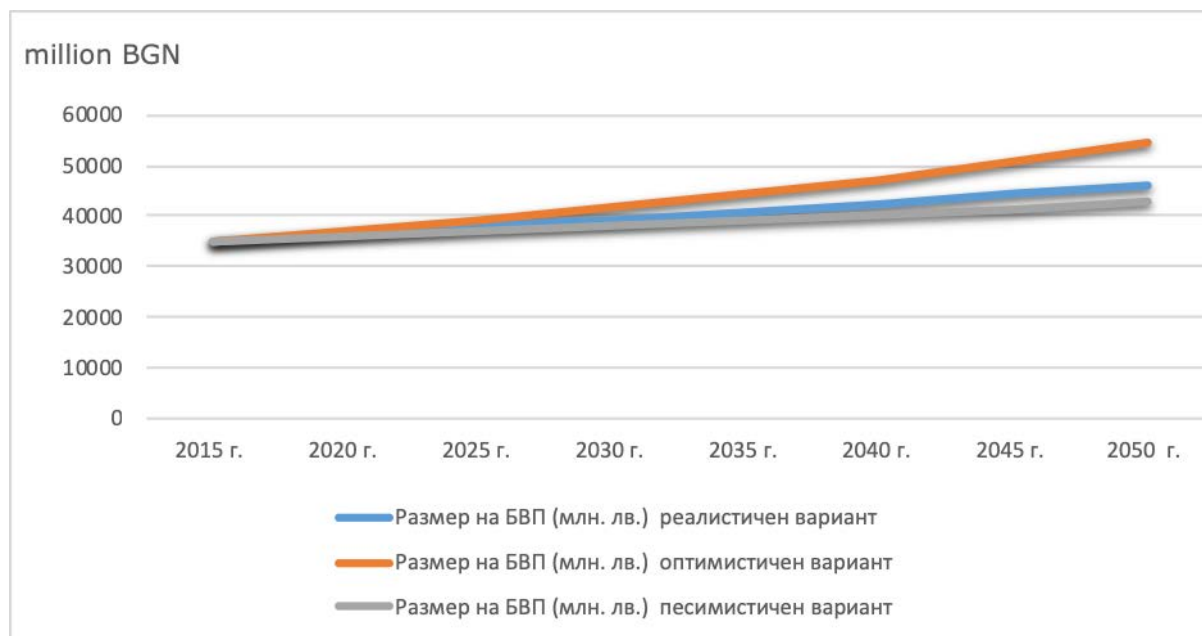
При трите прогнози има обща тенденция, че населението на страната ще намалява и населението на столицата ще се увеличава, макар и в различна степен. Софийското население ще расте, но с постепенно забавяне. Растежът на населението обаче е резултат от вътрешна и в по-малка степен външна миграция, която преодолява намаляващия естествен растеж, който е отрицателен през последните 15 години. Отрицателната естествена тенденция на растеж ще продължи и ще се отрази в възрастовата структура на населението и няма да позволи постепенната смяна на поколенията.

Прогностичните варианти ³ за София показват леко намаляващ брой на **болниците**, но нарастващо търсене на различни видове социални услуги (домове за стари хора, резиденции за хора с деменция, приюти за бездомни и т.н.)

Въпреки стагнацията в развитието на **културната инфраструктура** в продължение на повече от две десетилетия, отскоро се наблюдава отново нарастване, което се очаква да продължи, макар и бавно, както по отношение на броя на наличните места, така и на квадратни метри. Същото важи и за спортната инфраструктура, която е (финансово) достъпна за всички граждани.

Що се отнася до очакваното **икономическо развитие** в близко бъдеще, анализът на последните тенденции показва, че БВП е във възход, по-виден през последните години. Вторичният икономически сектор - промишлеността - достигна своя връх при 15% от БВП на София и понастоящем показва низходяща тенденция. Ръстът на БВП ще продължи, но с по-умерен темп.

³ По-долу, освен ако не е изрично посочено, цитатите са от Териториално диференцирани демографски прогнози и прогнози за развитие на функционални системи „Труд“ и „Обслужване“ в обхвата на Столична община и общините от зоната на активно влияние на гр. София за периода 2030 – 2040 – 2050 г.

Прогноза за БВП на София за периода 2015-2050 г.

Паралелно с нарастването на БВП и населението прогнозата показва нарастващ брой на заетите в София, които се очаква да бъдат 690 228 през 2020 г., като през 2025 г. ще нараснат до 735 027 (или 748 234 в оптимистичен вариант). Структурата на заетостта ще се променят, с още по-малко хора, наети в първичния сектор (земеделие и добива на суровини) и по-голямо нарастване на третичния сектор на услугите.

Година	Реалистичен вариант по сектори			
	Първичен	Вторичен	Третичен	Общо заети
2015 г. – състояние	1824	134389	539449	675662
2020 г. – прогноза	1861	137104	550431	689396
2025 г. – прогноза	1945	148524	597765	748334
2030 г. – прогноза	1840	151395	613607	766842

Прогноза за заетите по сектори

Безработицата в София (2018 г.) е 2.3% - безпрецедентно ниска и не се очаква да намалее. Същевременно компаниите започват да изпитват недостиг на работна ръка, като 45% твърдят, че биха разширили дейността си, ако имат достъп до повече персонал. Тази тенденция на недостиг на работна сила изглежда да се задълбочи през следващите няколко години, особено за висококвалифицирания персонал, но и за сезонните работници.

Въпреки това през 2018 г. около 23% от гражданите (18-64 годишни) смятат да емигрират с цел намиране на работа⁴. Очаква се тази тенденция да остане относително стабилна.

⁴ Национално проучване на фондация Фридрих Еберт и Института за пазарна икономика и международни отношения, 2018

Стратегията за интелигентна специализация на София показва като най-конкурентоспособни и най-бързо развиващи се следните два (третични) сектора в София: информационни и комуникационни технологии (ИКТ) и нови технологии в творческите и развлекателни индустрии. Те, заедно с иновативни стартиращи фирми, се очаква да продължат сравнително бързото си развитие. В допълнение, тези два сектора, и по-специално първият, наемат много млада работна ръка, като средната възраст е 28 години.

През март 2017 г. средната брутна месечна заплата в София преди данъчното облагане и осигурителни вноски възлиза на 1 413 лева или 722 евро - и ще расте сравнително бързо. Най-високо заплащане се предлага в секторите Информационни и телекомуникационни услуги, Финансови и застрахователни дейности и Професионални дейности и научни изследвания. Висококвалифицираната работна сила ще продължи да привлича инвестиции в бързо разрастващия се ИТ сектор, аутсорсинг на бизнес услуги и някои промишлени дейности с относително висока добавена стойност.

София се представя доста добре и в областта на **образованието**. Има 110 000⁵ студенти в 23-те университета в града. Делът на завършилите висше образование в София за периода 2011-2016 г. е нараснал до 51,4% от населението на града. Броят на българските студенти в чужбина възлиза на около 30 000 в края на учебната година 2015 - 2016 г. Германия, Нидерландия и Великобритания са топ 3 предпочитани дестинации.

Гражданите на трети страни (ГТС) в София понастоящем се оценяват на около 2% - 2,5% от населението, докато средната за страната е 1,3%. Данните на националния статистически институт за 2017 г. показват, че 11 188 граждани на трети страни са имигрирали в България само през 2017 г. Растежът в броя на дългосрочно и постоянно пребиваващите граждани на трети страни е бърз: този брой се е удвоил за по-малко от две години между 2015 г. и 2017 г.:

Национален статистически институт ⁶	
2014	917
2015	13670
2016	16205
2017	31587

⁵ Информацията в тази секция е от Софийската агенция за инвестиции.

⁶ Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/bg/content/16333/разрешения-за-пребиваване-на-чужди-граждани>

Коефициентът на заетост на мигрантите в България е 65,1%, което е по-високо от средното за ЕС - 52%. Разрешенията за работа, издадени на граждани на трети страни, се увеличават, въпреки че броят им все още е нисък:

	Разрешителни за работа ⁷	Сини карти
2014	304	46
2015	2261	95
2016	276	177
2017	1822	242

Нарастващата тенденция в броя и заетостта на граждани на трети страни ще продължи, най-вероятно с по-бърз темп. Правната рамка беше изменена през 2018 г., за да се даде възможност на по-голям брой граждани на трети страни да бъдат наети на работа в българските фирми, като административната процедура се опрости и съкрати, което допълнително ще улесни процеса. Страните на произход вероятно ще останат същите - страните извън ЕС на Балканите, Черноморския регион и Близкия изток, както и на ГПС с български произход.

Паралелно с това наблюдаваме и същата тенденция за ГПС, които пристигат в София с цел образование.

Разрешителни за пребиваване с цел образование ⁸	
2014	911
2015	874
2016	1067
2017	1267

През учебната година 2016/2017 международните студенти в България са 12 916, или около 5% от общия брой студенти. Техният брой е най-висок сред студентите, изучаващи магистърски степени след средно образование - малко над 30% от всички студенти. В края на 2016 г. в България има 6 738 докторанти, от които 503 са граждани на трети страни. Най-голям брой студенти от трети страни са от Турция, Казахстан и Македония.

През учебната година 2017/2018, 210 деца мигранти посещават училище в седем столични общински гимназии. По всяка вероятност през следващите 3 до 5 години броят им ще се увеличи.

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

III. Най-проблематичните тенденции свързани с интеграцията на ГТС в София

Нагласите на приемащото население в България към граждани на трети страни са доста отрицателни в сравнение със средните за ЕС равнища. Проучване на Евробарометър, публикувано на 13 април 2018 г., показва, че около 52% от българите виждат имиграцията от страни извън Европейския съюз като проблем, докато само 6% го виждат като възможност. 55% смятат, че интеграцията на повечето имигранти е неуспешна.

Българите също така прекомерно надценяват дела на имигрантите в страната - с повече от осем пъти повече от реалната цифра. Повече от половината от тях не са съгласни, че имигрантите помагат да запълнят работни места, за които е трудно да намерят работници в страната, а повече от половината от тях смятат, че ГТС отнемат работни места от българите. 70% от българите виждат имигрантите като тежест за социалната система и повече от две трети заявяват, че имигрантите влошават проблемите с престъпността в страната.

Освен отрицателните обществени нагласи, градската визия за интеграция и услуги за ГТС също се разглеждат като проблематични. Общините са отговорни за иницирането и прилагането на хоризонталните политики и мерки за социално приобщаване на мигрантите. Миграционните потоци създават необходимостта от политики за тяхното управление, а политиките от своя страна формират текущи и бъдещи миграционни потоци.

Не всички граждани на трети страни се нуждаят от защита или специални мерки за интеграция. Въпреки това, като се има предвид, че разходите за неинтегриране могат да се окажат по-високи от разходите за инвестиции в политиките за интеграция, интеграцията на гражданите на трети държави остава голямо предизвикателство за следващите години.

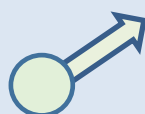
Налице е нарастваща тенденция към временна и кръгова миграция. Следователно, инвестирането в придобиването на човешки и културен капитал, специфичен за страната-домакин, може да се разглежда като загуба на ресурси, които биха могли да бъдат по-добре изразходвани за други цели. Въпросът за "временната интеграция" на краткосрочните мигранти остава до голяма степен нерешен.

IV. Най-вероятни сценарии относно интеграцията на ГТС и мигранти

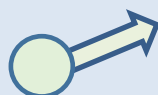
СЦЕНАРИЙ 1

Брой граждани на трети страни (ГТС)

66,2%

Възможности за заетост на ГТС

55,4%

Възможности за образование и обучение на ГТС

55,4%

Достъп до основни услуги: жилище, здравеопазване

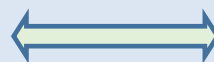
49,2%

Сигурност и безопасност

без промяна

Капацитет на местната общност за интегриране на ГС

без промяна

Първият и най-правдоподобен сценарий предвижда значително увеличение на броя на граждани на трети страни в София през следващите 3 до 5 години, успоредно с очакваното увеличение на населението в резултат на вътрешната миграция към столицата. ГТС ще продължат да идват от същите региони като сега: главно от Близкия изток, Западните Балкани, Русия и бившите съветски републики. Освен това се очакват повече граждани от Турция, в резултат на политическата ситуация там. Преобладаващата група от граждани на трети страни ще бъдат млади, под 40 години, несемейни, по-често мъже, но също и семейства.

По-вероятно е продължителността на престоя им в София да бъде относително кратък - под 5 години, с изключение на някои граждани от Близкия изток, които могат да се заселят тук завинаги. Повечето граждани на трети страни ще идват в страната с цел висше образование или сезонна / временна работа. Значителна част от завършилите в страната висше образование вероятно ще търсят възможности за намиране на работа в София след дипломирането си. Между една трета и половината от лицата, търсещи убежище, които са получили статут на бежанец - главно от Ирак, Сирия, Афганистан - също ще планират да останат и да се установят тук. Мигрантите често се установяват в метрополиите, за да имат достъп до обществени услуги, социални мрежи и работни места.

Възможностите за заетост за гражданите на трети страни също ще нараснат въз основа на общия икономически растеж и в резултат на някои мерки от 2017 г. и 2018 г., насочени към улесняване на административните процедури за наемане на граждани на трети страни. Възможностите за наемане на работа обаче ще се увеличат с малко по-бавен темп в сравнение с броя на гражданите на трети страни. Очаква се, че коефициентът на заетост на гражданите на трети страни да намалее леко въпреки икономическия растеж, поради по-големия брой новодошли. Ще има по-малко сезонни работници, отколкото сега, освен ако не се постигне бързо увеличение на заплатите. Дългосрочното пребиваване вероятно ще води до натурализация. Новите мигранти са склонни да идват на места, където вече съществуват големи миграционни общности, поради което София може да очаква повече заселници от Близкия изток, Русия и Балканите.

Възможностите за образование също ще се увеличат значително, макар и не на нивото, което да съответства на очаквания брой граждани на трети страни. Това увеличение ще се дължи главно на предлагането от страна на висшите учебни заведения в София и на нарастващата конкурентоспособност и престиж за изучаване на медицина, лингвистика и други специалности в България. Може да се очаква обаче, че ГТС вероятно ще напуснат България след дипломирането си, за да търсят работа другаде. От друга страна, възможностите за обучение по български език, ранното образование и грижи за децата, обучението на учители и гражданското образование обаче няма да се повишат значително в сравнение със сегашните им нива.

Възможностите за жилищно настаняване за граждани на трети страни ще се увеличат поради увеличеното публично предлагане - при липса на достатъчно социални жилища в София. Големият брой незаети жилища, които в бъдеще могат да станат обект на повишени данъци, ще бъдат предоставени на граждани на трети страни. С

увеличаването на броя на лицата, които пристигат в София, ще се засили административната мярка за предоставяне на административен адрес на новопристигналите граждани на страната, необходима за регистрирането им в МВР. Допълнителен улесняващ фактор ще бъде укрепването на споделената икономика и популярността на платформи като Airbnb. В този сценарий се очаква да се включат и по-малките населени места около София - като Нови Искър, Елин Пелин, Костенец – с предлагане на жилища на граждани на трети страни.

В този сценарий не се очаква повишеният брой на жителите на страната да окаже влияние върху сигурността и безопасността в града, които вероятно ще останат на сегашното си ниво. Градската сигурност и безопасност се оценяват от гражданите като задоволителни, но в някои части на града като недостатъчни. Ефективното планиране и управление на инфраструктурата ще имат ключова роля за намаляване на престъпността и насърчаване на позитивните възприятия за безопасен град. Социалните и културните норми имат силно влияние върху формирането на индивидуалното поведение, включително и нивата на престъпност. Не се очаква промяна в тази област през следващите 5 години, която да се разглежда като стъпка назад.

Независимо от преобладаващо положителното развитие на този сценарий, няма да могат да се преодолеят преобладаващо отрицателните нагласи на софиянци и подозрение по отношение на ГТС. Капацитетът на местната общност да интегрира граждани на трети страни и мигранти ще остане същият, което се оценява като проблематично.

Критични фактори в този сценарий:

- Най-голямото разминаване в този сценарий е между нарастващия брой граждани на трети страни и капацитета на местната общност за интеграция, който ще остане на сегашното ниво. Увеличаването на броя на новопристигналите лица вероятно ще изложи някои слабости на управлението както за краткосрочните, така и за дългосрочните мерки за интеграция. Такива слабости произтичат от липсата на координация между политиките в различните сектори (като трудова заетост, здравеопазване, жилищно настаняване и образование), както и между равнищата на управление. Градът може да се изправи пред трудности при управлението на интеграцията на гражданите на трети страни и мигрантите, при комуникирането на мерките за интеграция и ангажирането на широката общественост в процеса. По тази причина София трябва да подготви и създаде пространства, където могат да взаимодействат имигрантските общности е местните жители; да се изгради капацитет за управление на различието в държавната администрация, особено в ключовите служби, които ще са първият контакт за мигрантите; засилване на сътрудничеството със заинтересованите страни. В противен случай градът може да се изправи пред маргинализация на мигрантските общности, сегрегирането им, и засилени прояви на ксенофобия и расизъм.

- Необходимост от подобряване на усещането за сигурност и безопасност в града, което, ако остане на сегашното му ниво, ще бъде оценено като влошаващо се на фона на всички останали процеси. Борбата с престъпността и насилието в града ще бъде жизненоважна. Проектирането на инфраструктура и градска среда, която е приветлива и ангажираща, управлението на обществените пространства, поддържането на обществения ред и насърчаването на подходящи социални и културни норми са от решаващо значение за подобряването на безопасността в града. Теорията за ступените прозорци също трябва да се има предвид, както отбелязват участниците в Софийския интеграционен одит, твърдейки, че липсата на ред или нарушаването на правилата предизвикват по-голямо безредие или нарушаване на правилата.

Софийска лаборатория за интеграция

СЦЕНАРИЙ 2

Брой ГТС

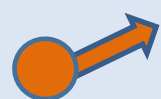
без промяна

Възможности за заетост на ГТС

19%

Възможности за образование и обучение на ГТС

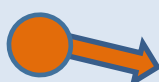

40,2%

Достъп до основни услуги: жилища, здравеопазване

9,2%

Сигурност и безопасност

32%

Капацитет на местната общност за интегриране на ГТС

12,3%

Вторият възможен сценарий включва разнородни тенденции: потокът от граждани на трети страни остава на същото равнище, макар че възможностите за ГТС в София - с изключение на достъпа до жилища - нарастват умерено.

Приема се, че броят на ГТС остава на същото ниво както в момента, което означава бавен постоянен растеж с по-малко от един процент на населението на София през следващите 3 до 5 години. Освен ако не настъпи сериозна криза в Близкия изток, голяма част от идващите да работят ще бъдат от Балканите, Украйна, Молдова, Русия, Сирия, Ирак, Афганистан; тези с цел следване ще бъдат от Турция, Близкия изток, Азия. Граждани от Турция и Русия ще продължат да придобиват недвижима собственост.

Въпреки факта, че броят на ГТС ще остане на сегашното ниво, предвижда се за тях да има повече възможности за заетост. При хипотезата на бързо развиваща се икономика, ще са обособени две ниши: за висококвалифицирани работници, особено в ИКТ, медицински грижи, инженерни специалности; и обслужващата сфера и производство – грижи за възрастни хора, шофьори, градинари, банкови касиери, продавачи и т.н. Повишеното търсене вероятно ще доведе до по-нататъшно увеличаване на коефициента на заетост на ГТС, което ще повлияе на всички останали елементи: по-високи заплати, улеснени административни процедури за разрешителни за работа и тяхното подновяване, управление на многообразието. Достъпът до основни услуги за гражданите на трети страни, а именно жилищното настаняване и здравеопазването, ще намалее, обратно на тенденциите в другите области на интеграция. Миграцията към София ще доведе както до по-малък брой свободни апартаменти, така и до по-високи наеми. В допълнение, над 60% от ГТС вече притежават собствени жилища в България (предимно руски граждани със собственост на морския бряг или в ски курортите), поради което е малко вероятно да се разработи специална жилищна програма. Високото ниво на собственост в България е и основа за икономическа активност за някои ГТС - отдаване под наем и други услуги, предоставяни на територията на София.

Сигурността и безопасността ще се подобрят, вероятно поради повишените мерки на местно и национално ниво, като инсталирането на видеонаблюдение, улично осветление, увеличаване брой служители на МВР, подобреното регистриране на престъпления, и т.н. Друго обстоятелство е, че не са извършени никакви сериозни престъпни дейности от ГТС в София досега. Евентуалното приемане на България в Шенгенската зона вероятно ще доведе до повече транзитни граждани и ще намали чувството за лична безопасност.

Може да се очаква леко увеличение на капацитета на местната общност да приеме и интегрира ГТС. Интеграцията не се ограничава до изучаване на езика, намиране на жилище или на работа. Тя включва и активното участие в местната, регионалната и националната общност. По-видимото присъствие на ГТС в София, активната политика на бизнеса и по-специално на университетите за привличането им като студенти ще улесни процеса на приемането им от местните хора и преодоляване на недоверието и наслоените стереотипи. Същата тенденция е вероятна и в другата посока - ГТС да не са изолирани в собствени общности, а да взаимодействат по-свободно и активно с местните граждани.

Критични фактори за този сценарий:

- Необходимост от насърчаване на висшето образование в международен мащаб. Най-голямата тенденция във висшето образование от двадесет и първи век е маркетингът. През последните десет години все повече и повече училища и институции съсредоточават усилията си върху маркетинга, за да привлекат потенциални студенти. Висшето образование на международния пазар на висши учебни заведения в София е от решаващо значение за привличането и задържането на студенти, но също така е и важен компонент за бранда на висшето образование. Образованието може да се превърне в "експортна" промишленост, която да внесе чуждестранен капитал в местните институции. Има и много други причини университетите да привличат ГТС. На национално равнище чуждестранните студенти са важни в стратегически и дипломатически план - насърчаване на глобалното включване и межкултурното разбирателство, насърчаване на свободата и демокрацията и облекчаване на напрежението между съседните страни. Студентите от други култури и икономики разнообразяват студентското тяло и подкрепят международната мисия на колежа и университетите. Те също носят и приходи от обучителните такси.
- Намиране на решения за улеснен достъп до жилища на граждани на трети страни. Достъпът до адекватни и финансово достъпни жилища е основно условие ГТС да започнат живот в новото общество, но представлява голямо предизвикателство в контекста на настоящия брой мигранти към страната, както във фазата на първоначалното им приемане, така и в дългосрочен план. Едновременно с това, доброто здравословно състояние и достъпът до здравни услуги за гражданите на трети държави са от съществено значение, за да се избегнат пречките пред интеграцията. Осигуряването на временно настаняване за новодошлите ГТС е една от възможностите. Намирането на решения за големия брой жилища, оставени без надзор и неподдържани, когато собствениците нямат план да ги продадат, да ги отдават под наем или да се преместват в тях за продължителен период от време, също е важно. Някои добри местни практики от София заслужават да бъдат проучени и разширени, като например програмата на фондация "Каритас" за предоставяне на жилища на бежанци в замяна на тяхната активна интеграция - изучаване на български език, търсене на работа и т.н

Софийска кръгла маса за интеграция

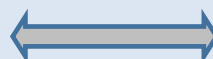
СЦЕНАРИЙ 3

Брой граждани от трети страни

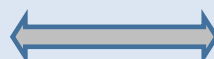
10%

Възможности за заетост на ГТС

без промяна

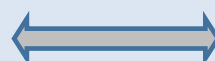
Възможности за обучение и образование на ГТС

без промяна

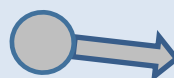

Възможности за жилищно настаняване

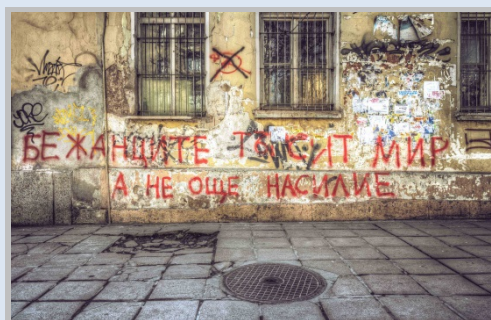
без промяна

Безопасност и сигурност

19%

Капацитет за интеграция за местната общност

23%

Третият сценарий в общи линии описва какво е вероятно да се случи ако не се предприемат никакви действия и мерки. Този сценарий следователно е доста вероятен, но и донякъде разочароваш или поне пропуска да се възползва от доста възможности.

Броят на ГТС ще се увеличи леко. ГТС ще бъдат зрели хора, относително малко деца, юноши и хора в третата възраст. Страните на произход на мигрантите продължават да бъдат основно бившите съветски републики, Западните Балкани и особено Македония, Сърбия и Албания, със силен приток от Турция и кюрдската общност, Афганистан, Ирак и Сирия поради политическата обстановка там. Причините за идването им ще бъдат търсене на международна закрила, усядане, образование (средно и висше), работа – сезонна или дългосрочна. Хората, които идват с цел установяване в София, са предимно със средно образование и най-вероятно биха започнали работа като самонаети лица в сферата на услугите – като отворят ресторант за своя национална кухня, магазин, фризьори салон и пр. Групата ГТС, които идват с цел образование, е по-широка, с повече страни на произход, включително и граждани на други държави-членки на ЕС, които избират българското висше образование поради по-ниската му цена.

Възможностите за работа за ГТС няма да се променят. За известен период от време се очаква, че трудовият пазар ще се адаптира към нарасналото предлагане на труд и ще се върне към равновесие на заетостта и заплатите. Това обаче изисква и адаптация в краткосрочен план. Без мерки за адаптация в краткосрочен план възможностите за работа ще бъдат малко, недостатъчни за предлагането. Възможностите за работа, заплатите и качеството на позициите са основна мотивация за миграция. Трудовият пазар в София обаче няма да може да генерира нови възможности за работа за ГТС. Този факт подсказва и първите възможни негативни ефекти от миграцията, която не се управлява добре: недостиг на умения за продължителни периоди, разминаване между търсене и предлагане, обезлюдяване на територии.

Възможностите за образование и обучение за ГТС също ще останат на същото ниво. Обученията по български език ще бъдат недостатъчни или скъпи. Програмите за квалификация и първоначално професионално обучение за определени професии ще продължат да се предлагат, макар че ученето на работното място е по-малко вероятно. Университетско образование за ГТС и бежанци – извън хората, които идват в София специално за тази цел – е предизвикателство. В града има отделни добри практики в тази насока, които трябва да бъдат разширени – например компанията Аладин Фудс, която покрива таксите за университет на свой служител, за да получи висше образование, или Нов Български Университет, който освобождава от такси студенти-бежанци или мигранти. При всички случаи настоящият подход на решаване на нещата от само себе си трябва да се замени с добре таргетирани и осигурени ресурсно програми за интеграция, които предлагат модел за практиката.

И достъпът до жилища няма да се промени – ще продължава да бъде труден, със спорадични прояви на дискриминация от страна на наемодателите. Въпреки че в София няма недостиг на свободни жилища, частните наемодатели – основният сектор, предоставящ жилища на ГТС, е по-малко склонен да отдава на чужденци, които не са граждани на ЕС. Собствениците и мениджърите на имоти считат наемането от ГТС за по-висок риск, те не познават културата и структурата на домакинството на ГТС, боят се,

че те имат по-несигурна работа и могат да нарушат условията на договора за наем. Необходими са услуги, които да запълват тази празнина – като гаранти-български граждани, или жилища, предоставяни от работодателите, или компании, които наемат от наемодателите и след това дават под наем на чужденци.

Интеграцията на мигранти е комплексна и с много измерения, отнася се до сферите на икономиката, здравеопазването, образованието, социалния контекст. При по-голям брой ГТС и мигранти в София и непроменено равнище на възможности за работа, образование и жилищно настаняване естествената последица би била обществено мнение в полза на намаляване на имиграцията. Подобни предимно негативни гледища оказват влияние и върху ГТС и усещането за сигурност и безопасност. При този сценарий местната общност губи чувствителност за нуждите и предизвикателствата пред ГТС и постепенно става безразлична, което увеличава разделението между двете групи. Колкото по-голямо е разделението, толкова по-вероятно е да се появи враждебност и у двете страни, което ще превърне София в по-малко безопасно място и ще я отклони от модела „град на толерантността“, с който се гордее. Мерките за подобряване на градската безопасност ще станат наложителни – борба с дискриминацията, с трафика и корупцията, с нелегалното наемане на работа на чужденци.

Критични въпроси, свързани с този сценарий:

- Увеличаване на капацитета на местната общност за интеграция. Начинът, по който София избере да се справи с този въпрос, ще окаже влияние на всички граждани. Ефективните политики за интеграция могат да доведат до осезаеми положителни резултати. Има редица истории за успешна интеграция в София. Но като се гледат скорошни политически речи или се четат вестници и гледат новини, човек може да остане с впечатлението, че миграцията е извън контрол и мигрантите застрашават социалната тъкан. Когато стане дума за миграция, емоциите са силни и от двете страни. Подходящото включване на софийнци и ГТС, които живеят отдавна в София, е много важно
- Насочване на политиката в правилната посока. Страховете от миграцията разпалват популизма и недоверието и подкопават способността на вземащите решения да управляват процесите. Необходими са политики за бърза и ефективна интеграция – навременни, смели и иновативни. Липсата на интеграция има икономическа и политическа цена - нестабилност, ерозия на социалната кохезия – и трайни последици. Наборът от политики е важен, но става дума и за спечелване на сърцата и умовете. Когато емоциите са нагорещени, фактите не говорят сами по себе си. Вземащите решения трябва да се вслушат в опасенията на хората и да проведат честен и основан на факти дебат как да разработим и приложим политики за по-добра интеграция и по-добър живот.

Софийска кръгла маса за интеграция

V. Фактори, които влияят на сценариите

Участниците в лабораторията за градска интеграция идентифицираха няколко вида фактори - детерминанти на миграцията - които биха могли да повлияят на развитието на най-вероятните сценарии през следващите 3 до 5 години:

ОТБЛЪСКВАЩИ (PUSH) ФАКТОРИ

Международно политическо положение
Политики на ЕС в областта на миграцията
Отговор на ЕС на държавите-членки, които не приемат миграционните политики на ЕС
Евентуални терористични актове

ПРИТЕГАТЕЛНИ (PULL) ФАКТОРИ – ПРИВЛЕКАТЕЛНА ЛОКАЦИЯ

Развитие на местната икономика
Начин на живот и достъпност
Членство в ЕС

НАЦИОНАЛНИ И МЕСТНИ ПОЛИТИКИ

Национални мерки за сигурност
Възходът на популизма
Връзки със страните на произход на граждани на трети страни / мигранти
Национални политики по отношение на демографските данни и недостига на работна сила

МЕСТНИТЕ НАГЛАСИ НА ОБЩНОСТТА

Ефективност на настоящите политики за интеграция
Местен капацитет за интеграция на общността
Бюрократична инерция
Видимост и позиция на ГТС / мигранти в местния обществен живот

Според участниците, можем да повлияем положително на всички видове фактори, с изключение на международните „отблъскващи“ фактори. Отношенията със страните на произход и някои други дипломатически мерки могат да се прилагат в рамките на българската международна политика за развитие и финансиране, както и за изпълнение на Целите за устойчиво развитие на ООН. Надигането на популизма също може да бъде повлияно до известна степен с последователна политика на нулева толерантност към речта на омразата и неонацистски прояви и стриктното прилагане на закона. Добро начало в това отношение е да започнем с публични изслушвания в общинския съвет на София и да запазим града чист от враждебни графити. Най-важните фактори за въздействие, разбира се, са местните политики, местната икономика и нагласите на общността. Те могат да бъдат повлияни положително, като се разработят и въведат ефективни и смели политики за интеграция на гражданите на трети страни; това означава работа с медиите и училищата, за да се подготвят жителите на града да живеят в нова среда на културно многообразие, да се осъществяват кампании за осведомяване на обществеността, финансиране на ГТС и проекти за мигранти. Специално внимание трябва да се обърне и на сътрудничеството с работодателите и бизнес асоциациите. Най-важният фактор остава лидерството на местните власти.

VI. Препоръки за политики и мерки

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАБОТА ЗА ГТС

- Създаване на програми за предприемачество за ГТС: обучение, правна помощ, наставничество. Пълноценно използване на възможностите на Общинския гаранционен фонд за МСП и Агенцията за инвестиции на София в тази насока.
- Анализ на бариерите за кандидатстване и издаване на сини карти за високо квалифицирани работници и ефекта от новите промени. Броят им е все още нисък в сравнение с 20 000 сини карти, издадени през 2017 г. в Германия (85% от всички сини карти, издадени в ЕС).
- Пилотно тестване на различни модели за интеграция на ГТС на трудовия пазар: стажове, чиракуване, обучение на работното място. Подписване на споразумения между Столичната община, ЦПО/университети и работодатели за обучаване и наемане на ГТС, включително в общински предприятия.
- Предлагање на комбинирани обучения (по възможност през ЦПО, регистрирани в НАПОО): професионално обучение, обучение по компетентности и обучение по български език.
- Обучение на работодатели за улесняване на потенциалното наемане на ГТС/мигранти.
- Признаване на добрите практики на наши работодатели и създаване на условия за тяхното промотиране и трансфер чрез общинските канали за комуникации, награди, церемонии и др. Разглеждане на предложението на Комисията за човешките права към ООН за въвеждане на сертификати за работодатели.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ НА ГТС

- Обучение на директори, учители, родители и ученици за улесняване на ранното включване на деца от трети страни в образованието и създаване на подкрепяща среда.
- Пълноценно използване на глобалното образование и неформалното обучение.
- Предоставяне на възможности за достъпно или безплатно обучение по български език, което може да се извършва от външен изпълнител или от квалифицирани доброволци. Столична община следва да партнира с организациите, предлагащи езиково обучение, за да се разраснат техните дейности с предоставянето на пространства и техническа инфраструктура.

Двустранни споразумения за сътрудничество за езиково и културно обучение между Столична община и висши учебни заведения в София.

- Диференциране на квартали/райони на София според броя на ГТС и разработване на възможности за обучение и образование, съобразени с локацията.
- Международно промотиране и маркетинг на софийските университети за привличане на студенти ГТС. Включване на софийски университети в търговски мисии в чужбина.
- Създаване на възможности за възрастни ГТС да завършат средно образование чрез програми за учене през целия живот.

ДОСТЪП ДО ОСНОВНИ УСЛУГИ: ИНФОРМАЦИЯ, ЖИЛИЩНО НАСТАНЯВАНЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

- Учредяване на Център за комплексни услуги за ГТС в София, който предоставя практическа информация, правни съвети, достъп до езиково обучение, професионално обучение, свободни жилища, медиация/превод. Центърът да поддържа и онлайн платформа за информация. Такъв център би могъл да се развие като социална услуга по новия закон за социалните предприятия, възложена на външно изпълнение от Столична община.
- Оценка на въздействието от въвеждане на потенциални стимули за отдаване под наем на второ/вакантно жилище. Според Министерството на регионалното развитие 48,2% от всички жилища в София област са вакантни.
- Актуализиране и публикуване на информация за здравните застраховки, приемани от болниците в София. Преглед на възможностите на Софийския здравен портал <https://sofia.myhealth.bg> за предоставяне на информация на ГТС.
- Тестване на услугата посредници между наемодателите и наемателите на жилища ГТС: посреднически фирми, които наемат и предлагат на ГТС, жилища, наемани от работодатели, гаранти или др.
- Отстраняване на предизвикателствата, които затрудняват адресната регистрация и на граждани, включително ГТС.
- Поправка на чл. 5 от Наредбата за реда и условията за управление и разпореждане с общински жилища на територията на Община София така, че да се позволи кандидатстването на ГТС и мигранти.

СИГУРНОСТ И БЕЗОПАСНОСТ

- Продължаващо инсталиране на камери за видеонаблюдение в допълнение към настоящите 3 500, улично и парково осветление. Засилено присъствие на полицията, особено в квартали с големи общности от граждани на чуждестранни държави.
- Провеждане на ежегодна оценка на риска в проблематични градски части съвместно с полицията и НПО, и планиране на мерки за подобряване на средата, ремонти и т.н.
- Борба с престъпленията от омраза и речта на омраза. Стриктно спазване на закона. Подобряване на превенцията и подаването на сигнали. Бързо почистване на улиците от ксенофобски и расистки графити. Добавяне на функционалност „сигнал за ксенофобски графити“ в системата на Столичния инспекторат <https://call.sofia.bg/bg/Signal/Create>.

ИНТЕГРАЦИЯ НА ГТС В МЕСТНАТА ОБЩНОСТ

- Пълноценно използване на финансиращите програми на Столичната община – Европа, Култура и други – за осигуряване на гражданското участие и културното предлагане на ГТС.
- Работа с училищата и медиите за противодействие на негативни обществени нагласи към ГТС и мигранти.
- Създаване на пространства и събития, които събират ГТС и местната общност заедно – спортни събития, културни прояви и др.
- Назначаване на служител към Столичния омбудсман с ресор спазване на гражданските права на ГТС в общината – информация на английски, обучения на персонала, ако е нужно, поддържане на такъв вид дейности.

ЛИДЕРСТВО И УПРАВЛЕНСКИ КАПАЦИТЕТ НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА

- Учредяване на звено в общинската администрация, отговорно за интеграция на ГТС, и/или добавяне на тази отговорност към портфолиото на постоянната комисия по образование, култура, наука и културно многообразие на СОС. Важно е да се знае къде гражданите могат да се обръщат за въпроси, свързани с интеграцията на ГТС/мигранти, и още по-важно е да се координират съответните общински дейности.
- Установяване на механизми за събиране и анализиране на данни, свързани с ГТС в София, за провеждане на информирани общински политики.
- Обучаване на общински служители и служители на съответните общински предприятия как да предоставят услуги и да работят съвместно с ГТС.
- Разработване на общински стратегически документ/включване на въпроси за ГТС и мигранти в други релевантни общински документи, за да се гарантира правилната насока на политики, ресурси и мониторинг. Услугите по възможност да бъдат възложени на организации със съответния натрупан опит.